

RIIGIKOHUS

Avaldatud veebilehel *Riigikohus* (<https://www.riigikohus.ee>)

Avaleht > Saale Laos: mida rohkem on istungi avalikkus piiratud, seda enam on vaja kohtul selgitada

Saale Laos: mida rohkem on istungi avalikkus piiratud, seda enam on vaja kohtul selgitada

13. oktoober 2020

Õigusteadlaste päevadel peetud arutelul “Kohtu ja ajakirjanduse erinev aeg” jõuti üksmeelele, et Eestis on kohtupidamise avalikkusega üldiselt asjad korras. Samas on üksikutes suure avaliku huviga kohtuasjades kehtestatud piirangud põhjustanud ühiskonnas pahameelt.

Riigikohtunik **Saale Laos** märkis, et kõiki kohtuistungeid pole võimalik täies mahus avalikkuse tähelepanu all pidada ning teatud juhtudel on piirangud vajalikud, näiteks seksuaalkuritegude ohvrite kaitseks, aga ka õigusemõistmise huvides.

“Samas, mida rohkem on piiranguid, seda enam peaks kohtuvõim oma autoriteedi säilitamiseks olema valmis asju kommenteerima ja rahuldama avalikku huvi – mitte küll avalikku uudishimu – nendes piirides, mis on võimalik. Selline kompromiss aitaks tagada kohtu kui institutsiooni usaldusväärsust ja tõsiseltvõetavust ning tõrjuda ka väiteid, et kohtunikul on mõnikord kergem, kui seda tülikat ajakirjanikku seal saalis ei ole,” selgitas Laos.

Vandeadvokaat **Ramon Rask** nõustus temaga ja lisas, et kohtuasjad ei tohiks saladusloori all hääbuda ega ka liigse meedia uudishimu tõttu farsiks ja meelelahutuseks muutuda. “Need äärmused on tegelikult kohtuvõimu legitiimsuse ja usaldusväärsuse probleem. See pole lõppastmes mitte ainult kohtunike ja kohtuvõimu, vaid meie kõigi ühine mure. Ja lahendus on see, et kohus räägib ise rohkem. Siis tuleb ilmselt vastu ka ajakirjanduslik mõistmine, et need on kohad, kus me edasi ei lähe ja aktsepteerime piiranguid.”

Alaveri juhtum osutab seaduselüngale

Õhtulehe ajakirjanik **Risto Berendson** nimetas viimasel ajal suure tähelepanu all olnud Mati Alaveri kriminaalasja toimikut taasiseseisvunud Eesti spordiajaloo üheks tüvitekstiks. Suur osa ühiskonnast elas suusaspordlaste saavutustele väga kaasa, mistõttu on inimestel ka õigus teada, mis toimus. Toimikule ligipääsu piiramine aga tähendas seda, et dopinguteemale polnud võimalik joont alla tõmmata ega eluga edasi minna.

Meediaväljaanded said lõpuks kohtu kaudu toimikule ligipääsu, aga ainult osaliselt. Muu hulgas ei näinud ajakirjanikud Alaveri ülekuulamise protokollki ja küsimus “miks” jäi ikka vastamata. Seejuures viitas Berendson Saksamaal peetavale Mark Schmidti kohtuprotsessile, mis on täiesti avalik.

Riigikohtunik Laos märkis, et Alaveri asjas on tegu seadusandlikku sekkumist nõudva probleemiga, mida pole seni lahendatud. “Olukorras, kus otsus oli tehtud ja jõustunud, pidid ajakirjanikud pöörduma maakohtu vastu halduskohtusse, et saada toimikule ligi. See on iseenesest absurdne olukord, mida ei peaks tekkima. Alaveri kaasuse üks õppetund on see, et need asjad tuleks ikkagi lahendada ühe kohtuharu sees.”

Kui maakohus on öelnud, et asi tuleb kinniseks kuulutada, sest seal on kaitsmisväärased asjaolud, siis on halduskohtul keeruline tulla kõrvalt ja hinnata, kas tehti õigesti või valesti, selgitas Laos.

Kohtunikke püütakse mõjutada meediatoodetega

Advokaat Raski sõnul tunneb ta tsiviilasjades järjest rohkem, et luuakse “ajakirjanduslikke tooteid”, mille adressaadiks on kohus. Ja tegemist pole mitte selgelt eristatava reklaami või sisuturundusega, vaid justkui ajakirjandusliku sisuga. “See toode ilmub õigel ajal, õiges kohas välja. Olgu selleks siis mingi arvamislugu või uudisnupp, mis peaks kuidagi jõudma kohtuniku alateadvusesse.”

Rask rõhutas, et ajakirjandusel on ühiskonnas tasakaalustatud informeerija roll. “Kuid kas ta teeb seda alati tasakaalustatult? Uudisrubriigis või uurivas ajakirjanduses tehtud toode serveeritakse justkui tõeses mahlas, aga tegelikult luuakse *spin*-doktorite või meediaagentuuride abil ühekülgne tõde. See kahjustab minu hinnangul ajakirjanikku ja ajakirjandust tervikuna, selle võimu, sest sealt tekib erosioon ja tegelikult me ei saa usaldada seda, mida ajakirjandus räägib.”

Samas kohtupraktikat hinnates nentis advokaat, et meediatooted eriti ei toimi ja kohtunikud ei lase end neist mõjutada. Saale Laos ütles, et see on kohtuniku professionaalsuse küsimus. “Ma küll jälgin seda, mis ajakirjanduses toimub, aga iga jurist teab, et kui sa oled näinud toimikut, siis see, mida sa lehest loed, on üksnes pool, üks neljandik või kolm neljandikku tõde – kunagi ei tea.”

Kui tõendid on olemas ja siseveendumus kujuneb välja, siis tuleb see Laose sõnul lihtsalt teistele arusaadavalt kirja panna – miks kohus mõistis inimese õigeks või süüdi, ka kaudsete tõendite pinnalt. “Õiguslikud probleemid ongi vahel keerulised, aga kindlasti pole otsuse langetamine kõrgendatud avaliku huvi korral moraalselt raske. On küll olukordi, kus siseveendumuse kujundamine on keerulisem. Ja kui sa tajud, et seal on avalik huvi juures, siis taga kuklas on see teadmine sul olemas. Aga otsust see ei mõjuta, kas ma nüüd meeldin ühiskonnale või mitte.”

Vaata diskussiooni Tartu Ülikooli Televisioonist[1].

